

О. ЛАН

МЕЖІ

Е. Л. К. — присвячую.

I

Ах, я знаю тебе, синьооку,
Не сьогодні, не вчора.
Село.

Завихрили розтерзані роки
І — мов грім на чоло.

А навколо — задимлені далі
І не жито — пожухла трава.
Пам'ятаю, як мати ридала,
І мов сльози — слова:

— Ти ж іди. Та гляди — не барися.
Не забудь, що без хліба. Слаба.
А з тобою — сумні — обнялися
Ми востаннє в хлібах.

Ти вернулась — ясна босоніжко,
Я ж ступив за дідівську межу.
Ах, ту мить урочисту і ніжну
Я повік збережу!

Розступились бугри, ніби вівці,
І пішов я між них, мов пастух:
То ж я вперше тоді подивився
За глухий виднокруг.

Чи повірив би хто, чи послухав,
Що недавно я кину село,
Що підхопить важка завірюха
І мене на крило?

II

Як тепер згадаю —
Нібі чорний сон:
Впала дика згряя
В сонячний затон.

Звечора до рання —
Вогняні стовпи.
Мов кривава рана,
Ятрились степи.

Я пішов наосліп:
Де блудив? Куди?
Затоптала осінь
Весняні сліди.

А вернувсь... в покорі
Щулилось село.
З батьківського двору
Й попів розмело.

А за що? Кому я,
Чим я завинив?
— Хай нас смерть почує
І розсудить гнів!

Згадуєш прощання,
Північ серед піль?
Скільки нас в повстання
Понесло свій біль!

З полум'я пожежі
Дужі й молоді
Вийшли ми за межі
Рабства і нужди.

.

III

Розбіглись дні, мов іскри,
Розсипались в туман.
Давно далеке місто
За рідне стало нам.

Давно ми без утоми
Працюємо що - мить.
Хоч стоїмо на зломі —
Та ще нас не зломить!

У нас дідівська впертість
І степовий розгон.
Не боїмось ні смерти,
Ні інших перепон!

IV

Трамвайні рейки на морозі
Шипіли, мов ужі.
Ми раптом стрінулись на розі —
Чужі.

Я не пізнав тебе, хорошу,
В рожевій хустці, в жупані.
Лиш сині очі, мов волошки,
промовили мені.

Я пригадав село і вихор,
Що вихопив мене з села.
— Невже ж і ти, волошко тиха,
Ті ж самі межі перейшла?

Невже ж і ти згоріла в горі,
Спила розпалені жалі,
Що врешті віковичний корінь
З одчаю вирвала з землі?

— Так дай же руку. Наша стежка
Веде нас в будівничий цех,
Де молот молодो й бентежно
Вже розпочав концерт.

То він співає пісню ранню,
Змагання радісний мотив:
— Вперед на нові грані,
В нові світи!

Нехай позаду в нас — пожежі,
Могили, сльози, біль і гнів, —
Зате попереду — безмежжя
І далечінь віків!

1928.

* * *

Мене тато прогнав і прокляв
бо у мене дитина од „гоя“.
Він казав, щоб упала земля
попід нами, Оленко, з тобою.

Тато мій! він такий старий,
як пожовклі листки Талмуду.
Плаче він: „ой, за доньчин гріх
будуть з мене сміятись люди.

О, прокляте, прокляте дівча,
Не хватило для неї єврея“.
І у нього сльози в очах,
в бороді — срібляному иней.

Мама плаче: „у неї Оленка
не Дебора, не Лія й Нехама“.
Ах, я знаю, для мами сивенької
Це велика, велика драма.

Моя рідна стара матусю!
в неї руки в лущинню од риби,
бо вона куховарити мусить,
заробляти шматочки хліба.

А в Оленки синь у очах
і русяво-біле волосся.
Що то скаже моє дівча
На запитання „нація“ гостре.

І не може тато простить,
що у мене дитина од „гоя“.
Ну, а мама сказала: „ти
та прийшла б коли небудь із „тою“.

Ю. ДУБКОВ

* * *

Підводяться кам'яні стіни,
А світлом осяяне скло.
Ракета здіймаючись кине
Розтріпані плями на тло —
Поливаним порохом вулиць,
Квітками повбиваних арк.
Там гул розминає, розчулить,
Майстерно на камені Маркс.

ПРО БЕЗПРИНЦИПНУ КРИТИКУ

У 5-му числі „Вапліте“ В. Державин своєю статтею : „Уваги і т. д.“ кавалерійським наїздом атакував мої книжки „Поети й белетристи“ і „Проти реставрації“. На виступ цього, досі невідомого „ортодоксального марксиста“, можна було б зовсім не відповідати, прийнявши цей його „критичний твір“, як подарунок гумористичній літературі. Та деякі характерні особливості згаданої державинської статті, що вже мало спільного мають з гумором, примушують мене відповідно кваліфікувати їх. Бо ж надто вже безцеремонно й безсоромно поводить ся цей „марксист“ з фактичним матеріалом.

Ті характерні властивості, про які мені докладніше доведеться далі говорити, перебувають здебільшого в площині принципового значення. Це:

- 1) Уставлення його „роботи“.
- 2) Методи державинської „критичної аналізи“.
- 3) Його висловлювання в принципових питаннях і
- 4) Літературна етика державинська.

Заслуговує на чималу увагу також і тон викладу. З перших і до останніх рядків цієї статті вражає вас дріб'язкова злобність, неприхована його ворожнеча до автора рецензованих книжок. А над усе — елегантська розперезаність амікошона всезнайки, що намагається за всяку ціну і з великим усердієм посадити на лаву підсудних немилого йому автора. Оце бажання і оцей тон гострого інтелектуального роздратовання викликає почуття подиву.

Але перейдемо одразу до суті справи.

У чому ж полягає основне установлення в „критичній роботі“ Державина?

Про це ми точно довідуємося з статті М. Куліша „Критика чи прокурорський допит“, уміщеної в тому ж 5-му числі „Вапліте“. Говорячи за те, що, мовляв, у ваплітян не забракує мужности визнаувати занепадницькі й антикомуністичні тенденції у себе (бува

заведуться) і в інших літературних організаціях, М. Куліш зауважує: „Ваплите вже це й робить, приступаючи до відкриття антимарксіських тенденцій в критиці Доленга, Савченка“..., очевидно, цим натякаючи на статтю Державина.

Отже, ясно: державинське завдання „відкрити (!) антимарксіські тенденції“ в моїй критичній роботі.

Рішуче не заперечаючи проти такого хорошого й корисного бажання, подивимося, як саме, якими способами здійснює його Державин.

Починає наш приятель із книжки „Поети й белетристи“. Перші його глибокодумні зауваження стосуються моєї методи. Яка метода в Савченка? Дуже проста. „В основу літературних оцінок і думок цього критика покладено певний естетичний (підкреслення моє—Я. С.) принцип, вельми сумнівний з марксіського погляду“,— рубає Державин.

Що таке естетичний принцип у критиці—це загально-відома річ, трюїзм, що не потребує будь-яких пояснень. Але наш „учений марксист“ розуміє його по-своєму.

Ось послухаймо: „Для Я. Савченка існують дві відміни літераторів—батьорі, що в їхній літературній творчості виразно відчувається позитивне емоціональне забарвлення і „похмурі“, що в них таке емоціональне забарвлення або взагалі затушковане, або має заперечний характер“. („Уваги і т. д.“)

Виходить, за здоровою логікою, що мій „естетичний принцип“ полягає в тому, що для мене „існують дві відміни літераторів—батьорі й похмурі“. Що й казати—ловко! Це в нашого приятеля, очевидно, найновіше слово марксіської науки.

Причепивши мені щиро й простодушно „естетичний принцип“, наш „учений марксист“ одразу ж забуває про це твердження, а висуває інше. „Це досить примітивне, і ні в якому разі не соціально-естетичне, а швидче морально-біологічне протиставлення визначає Савченкову всю критичну діяльність“.

Ну хіба ж це не весела гумореска!

Сказати напочатку, що в „основу літературних оцінок і думок покладено певний естетичний принцип“, а через три-чотири рядки урочисто заявити протилежне, саме, що всю мою критичну діяльність визначає „ні в якому разі не соціально-естетичне, а швидче морально-біологічне протиставлення“.

Так що ж—запитую я—покладено в основу моїх літературних думок і оцінок? Чи „естетичний принцип“ чи морально-біологічний? Запитую через те, що надто багато в цих анекдотичних твердженнях, чи то пак, в державинській „марксіській аналізі“—туману й супе-

Про безпринципну критику

речности. Якщо Державин думає, що терміни „естетичний принцип“ і „морально - біологічний“ — тотожні, то мені залишається тільки заздрити на цю певність. Щаслива вдача в Державина. Але при цьому не можу не висловити переконання, що в основу літературних оцінок і думок державинських покладено зовсім елементарну неписьменність, і жодного принципу. А про марксизм, хоч би куценський, то й говорити не доводиться. Біг дасть!

З дальшого контексту тієї державинської статті, довідуємося, що морально - біологічний принцип в моїй критичній діяльності, все-таки мені більше личить, ані ж естетичний. Про естетичний принцип Державин більше не згадує і, можна думати, що він припечив його мені на кожний випадок: все згодиться в його критичному господарстві.

Ну, нічого не вдієш. Доведеться брати на себе відповідальність за морально - біологічний принцип чи методу, що мені строгий „марксист“ приписує без дальших міркувань і вагання. Він буквально, одним натиском своєї безпринципової думки встановлює цю, властиву моїй критичній роботі, гандж. Отут, власне, й починається надто оригінальна метода державинської „критики“.

Я дуже хотів дізнатися, в чому виявляється мій морально - біологічний принцип.

Все ж таки цікаво! Хоч і знаєш із перших же рядків тієї знаменитої статті, з яким „критиком“ маєш до діла і хоч бачиш одразу всю його упередженість і цілковиту відсутність елементарної об'єктивності, та все ж була надія, що Державин обгрунтує оте твердження про „морально - біологічне приставлення“.

Серйозне бо твердження. На жаль, жодного доказу наш приятель не наводить. На жаль тому, що я втратив можливість повчитися. Замість доводити, Державин засвоює маніру спритності: розгорнувши мою книжку, він легенько пурхає з сторінки на сторінку й вибірує окремі речення, слова, старанно й свідомо одвіявши од них контекст, здебільшого переказуючи по - своєму, витлумачуючи й перебріхуючи. Так бо зручніше для його „дедукції“.

За таким „критичним“ способом Державину дуже легко довести геть чисто все, чого тільки душа його забагне. Забалося йому приписати мені естетичний принцип, що його „в основу літературних думок і оцінок покладено“, — є!

Він охоче стверджує. Забалося йому приписати мені морально - біологічний принцип — і тут він не вагається. „Даний принцип оцінки виступає цілком виразно“ — скандує наш суворий суддя. „Якщо письменник, — продовжує він, — викладає свій твір бадьорим тоном, дає відчутти, що він „приймає життя“ (а саме фізіологічне

життя) в повному обсязі, якщо в його творчості панує стихійний оптимізм здорового міцного тіла та врівноваженої, нехай примітивної психіки („життя мускулясте“ — за виразом Я. Савченка), то наш критик ладний пробачити йому все: і невироблену форму, що часом зривається, як у Сосюри або Терещенка, і навіть сумнівну з соціологічного погляду ідеологію, як напр., у Гр. Косинки. Але лихо тому авторові, що в нього прориваються „мінорні“ тона, журливі настрої — наш критик у мент викриє в нього й „песимізм і неприємне інтелігентсько-обивательське трактування“ й „відрив від сучасности“, а часом і „порнографію“ (в Сосюри).

Я дозволив собі навести всю цитату з нашого „ортодокса“, щоб показати, як він „доводить“ наявність в моїй критичній роботі морально-біологічного принципу. Інших аргументів, крім одних упереджених вихлювань у нього рішуче немає. Тут він ставить крапку, певний що цього досить. Поглянув — і далі. Та я затримаю на хвилину нашого „критика“ на цьому пункті.

У наведеній цитаті виступає два моменти — загальна оцінка сути моєї „морально-біологічної методи“, і момент фактичний — спирання Державина на документи з книжки „Поети й белетристи“.

Що до сути справи — слід відзначити елементарну неохайність Державина. Справді ж бо, як можна зрозуміти державинське твердження, і нічим не доведене, про морально-біологічний принцип в моїх критичних розвідках, коли такого принципу в них немає. Цим я не хочу, щоб там не було, виборювати собі право на марксівську методу в моїй критичній роботі, добре знаючи, що ця метода в літературі, за свідченням безперечних марксистів, перебуває діалектику шукання, що навіть найвидатніші літературознавці з титулом марксистів опанували поки-що тільки основні принципи, а не всю гостру й тонку зброю цієї методи. Це кожному відомо. Тим то і я не стаю на смішну позицію.

Та все-таки, коли висуваєш відповідальне твердження — доведи його! В противному разі воно звучить, як безсовісне обвинувачення, от як у Державина. Але він уперто співає своєї. Його рішуче не турбує те, що в моїх критичних нарисах, скажемо, про Терещенка, Косинку, Сосюру, Копиленка й Слісаренка дано майже вичерпуючу аналіз соціальної тематики, намічено бодай основні прикмети стилю кожного, схарактеризовано найважливіші особливості їхньої форми, нарешті, в основному встановлено літературну еволюцію де кого з згаданих письменників. Можливо все це — недостатнє. Але кожний сумлінний читач і кожний сумлінний критик не може цього не помітити, бо згадані моменти займають в моїй критичній роботі центральне місце.

Про безпринципну критику

Не помічає цього тільки Державин, бо він перш за все має непоборне упередження, а далі — заздалегідь вироблене установаження спалювати за всяку ціну автора „Поетів і белетристів“.

Тільки оце, мало похвальне, бажання продиктувало нашому приятелеві приписати мені „морально - біологічний“ принцип. До речі тут сказати, що ніхто з інших моїх критиків — проф. Б. Якубський („На шляху до об'єктивної критики“, „Пролетарська Правда“ № 148, 1927) Ів. Лакіза („Життя й Революція“ № 7—8, 1927), Ф. Якубовський („Комуніст“, 1927), І. Майфет („Плужанин“ 1927), і А. Хуторян („Літературна Газета“ № 13, 1927), — ні одним словом навіть не натякнули на те, що я користаюсь з морально - біологічної методи. І саме тому, що вони, як сумлінні критики, поставилися найбільшою мірою об'єктивно до оцінюваної книжки, без злобливої державинської „дедукції“. І, звичайно, ніхто з них не дозволив собі вигадувати чи перекручувати, як це заспільно робить маестро „марксизму“ Державин. Критичні зауваження, що зробили мені згадані товариші, я шаную і цілковито приймаю. Бо ж тут — ділове й серйозне трактування справи. А до „критики“ Державина треба поставитися тільки з призирством. Виголошувати відповідальні твердження, та ще з виглядом страшно авторитетного судді — і нічим не доводити — що й казати знаменита метода!

Та може наш „спостережливий“ критик викрив „морально - біологічний принцип“ у моїй статті „Занепадництво в українській поезії“ — і потім застосував його до цілої книжки? Тут бо я дійсно багато присвятив уваги песимізові окремих поетів, резигнації, індивідуалізму та млявому й розхитаному світовідчуванню. Але і в цій статті я трактував проблему виключно в аспекті соціологічному, і жодною мірою не біологічному, чи моральному. Отже, я так таки й не знаю, де наш приятель одшукав „морально - біологічний принцип“ в моїй критичній роботі, бо ж ніяких доказів він не подав. Через те мені доводиться вгадувати — може, там?, може тут? Та, проте, і вгадати не можна: надто вже сумбурна стаття Державина.

Ось так виглядає суть справи. А тепер — про фактичний бік її. Що до цього Державин не тільки перекручує, а й удається до гірших способів, що вже не мають будь - якого зв'язку з будь - якими нормами літературної етики.

Державин запевняє, що за стихійний оптимізм у творчості якого - небудь письменника я „ладний пробачити йому все: і форму, що часом зривається, як у Сосюри, або Терещенка, й сумнівну ідеологію з соціологічного погляду, як, наприклад, у Косинки“. Ну, просто, лихо! Слухаєш оце й не знаєш, чи серйозно отаке говорить людина, чи жартує. Виходить, серйозно!

Хай сам читач міркує, як я „пробачив“ хибі форми, скажемо, поки-що, в Терещенка. Візьмемо статистику. У статті про цього поета („Поет праці“) я присвятив особливостям його форми ні більше ні менше, як 14 сторінок (з 89 до 102. Див. „Поети й белетристи“) з 30. Цеб-то, майже половину всієї статті! До того ж переважну більшість своїх зауважень я застосував саме до негативних рис Терещенкової форми. Я встановив (інша справа — вірно, чи не вірно): 1) прикру побутову умотивованість словника; 2) цілковите „очищення“ слова від елементів алегоричности, умовности й метафоричности; 3) вузький художній догматизм, що повертає поезію на шлях механічного трактування соціальних тем; 4) У зв'язку з цим явищем — зменшення художніх ресурсів і вживання примітивної техніки оброблення матеріалу. До цього я висунув твердження, що догматизм у Терещенка набирає загрозливого характеру; 5) твердження, що слово й образ у поезіях Терещенка здебільшого мають ролю логічного моменту, а не естетичного; 6) автоматизм форми; 7) незмінну пропорцію мистецьких елементів — метру, ритму, образу, мелодики то-що; 8) нагромадження матеріалу й домінування моменту кількісного над естетично-якісним. Можна ще подати 9, 10, 11 пункти. Але досить і цього. Всі ці твердження я не тільки виголосив, а буквально кожне з них, у міру своїх сил, я доводив відповідною аналізою конкретного матеріалу.

Дійсно, треба бути якимсь мастодонтом, а не критиком, щоб не помітити, що половина статті присвячена негативним сторонам форми щоб висунути оте брехливе запевнення, ніби я ладний пробачити невироблену форму у Терещенка.

Далі коментувати оцей пункт зайво, я лишень хочу запитати нашого маестро — як ви вважаєте: чи моя аналіза форми Терещенкових поезій належить до методи „морально-біологічної“, чи, може, до якоїсь іншої! Та, проте, мені ваша відповідь не потрібна. І так ясно.

Перейдемо до другого пункту.

Державин твердить знову, що я „ладний вибачити“ формальні огріхи і в Сосюри. Чудесно! А що говорять факти? На ст. 170 („Поети й белетристи“) читаємо: „Правду казати, Сосюра має чимало хиб. Можна відчуті і в епопеї „Залізниця“ і в „Тарасі Трясилі“ подекуди брак технічної культури, невміння впоратися, часом, із складнішими композиційними завданнями“. Що правда, тут я цінував недостатність форми, як ляпсуси, але зараз же підкреслив, що їх багато, особливо в Тарасі Трясилі“. На ст. 14 тієї ж моєї книжки читаємо (тут мова мовиться за творчість Сосюри западницького періоду): „Поруч із здрібненням тематики й розмагнічуванням світовідчуження в творчості Сосюри відбувається дуже

Про безпринципну критику

помітний процес розхитування й занепаду технічно - художньої культури. Застигаючи на одноманітній тематиці й підкреслено одноманітній внутрішній інтерпретації, він деградує й що до засобів художнього вислову“ то - що.

До речі, занепад художньої культури в Сосюри поставлено в зв'язок причинової залежності з соціальним занепадництвом, із здрібненням тематики, із психологічною звуженістю поетичного „суб'єкту“ то - що. Цеб-то і в даному разі, — кожному ясно, — я знову ж таки оцінюю формальні особливості й певні моменти тематично - психологічної категорії в творчості Сосюри з погляду соціологічного. Чи, може, й тут виступає отой „морально - біологічний принцип“?

Та всього цього наш — без страху й догани, — критик рішуче не хоче помічати, так само, як не хоче він числитися з фактичною стороною справи. Для його недостойної полемічної аргументації вигідніше перекручувати. Тут він ні перед чим не спиняється. Ось він із безжурним серцем і спокійним сумлінням (виймовка вдача!) запевняє, що я викрив у творчості того ж таки Сосюри не тільки песимізм, а й „порнографію“. Але, як і в попередніх двох випадках, Державин і тут тримається, м'яко висловлюючись, на чималому віддаленні від дійсності. Зрозуміло: ми вже бо знаємо прекрасну маніру цього „критика“ — подавати факти, як йому зручніше.

Ось як у мене сказано про „порнографію“: „Поет (Сосюра) иноді легковажно уживає способу обнажіння еротичної теми: від „овалів плеч“, „вимріяних колін“ і „солодких повних грудей“ — один тільки крок до порнографії“. („Поети й белетристи“, ст. 11). Чуєте, шановний „інтерпретаторе“ Державину: „один тільки крок до порнографії“. А ви ж рубаете — „порнографія“, а до того ж не зважаєте зовсім і на дальший контекст, що ним ще пом'ягшено моє обережне твердження. Як хочете собі, але надто необачно, щоб не сказати гіршого, поводитися ви з фактичним матеріалом. Та, проте, не підпадайте заздалегідь на духа — далі я покажу ще спритніші трюки вашої „необачності“.

Вище я вже цитував з Державина те місце, де він, паплюжучи мене, твердить, ніби я, коли у письменника є стихійний оптимізм „ладен пробачити“ не тільки недостатність форми, а „навіть сумніву з соціологічного погляду ідеологію, як, напр., у Косинки“.

Читач може бути певний, що і в даному випадкові Державин не зрікається своїх „чеснот“. Ось як виглядає справа.

У своїй статті про Косинку я присвятив цілий розділ його оповіданням про бандита („В житах“, „Постріл“, „Десять“, „Темна ніч“,

„Оповідання без моралі“, „В степу“), давши повну аналіз ідеології й психології цього персонажу за часів громадянської боротьби, а також — ставлення до нього Косинки, яко художника. Важко, звичайно, процитувати все те, що сказано в мене з цього приводу, бо ж цілих 11 сторінок присвячено ідеології „бандитських“ оповідань. Та я все-таки дозволю, в інтересах істини (істина — як любили говорити ваплітани — над усе) навести тільки окремі, з цілого ряду, свої висловлювання до даного пункту. Ось про бандита: „Він плоть від плоти куркулівської верстви. Його соціальна програма — програми куркуля. Його аргументи — одрізані і бомба. Його тактика — убивство. В ліпшому разі — шомполи. Його ворог — комуніст і незаможник. Цього персонажа Косинка іноді обволікає димком романтики: герой, протестант, дужа постать“. („Поети й Бельетристи“, ст. 51). І далі: „І все-таки Косинку тягне до цього типу. Якоюсь частиною своєї свідомості він хоче виправдати соціальну драму бандита“ (ст. 51). Потім того — достатня аналіза всіх, згаданих вище, оповідань, з погляду ідеологічного, довгі уступи про моральну й психологічну базу бандита, про класово-економічні мотиви, про його вищі ідейні інстанції; нарешті, особливо підкреслено „неутралітет“ Косинки, яко художника у трагедії мордування комуністів.

Кінець кінцем, вся аналіза „бандитських“ оповідань закінчується узагальненим твердженням:

„Бандитські“ оповідання Косинки — це об'єктивно пісня про ушкодженого куркуля“ (ст. 60).

Оце таке моє „пробачення“ сумнівної ідеології Косинки.

Та особливих, ну просто таки незрівняних „шедеврів“ досягає Державин тоді, коли він робить властиві йому „операції“ з статтею „Занепадництво в українській поезії“. Ось послухаймо дотепних думок і висновків цього неперевершеного „критика“. Стаття ця, — каже він, — „є цікава що до теми, але цілком помилково скерована“. Чому? О, дуже просто, — нашому „марксистові“ все ясно одразу, — тому, що „згадане занепадництво пояснюється (у мене — Я. С.) відривом письменників од спільного громадського життя“. І край!

Воно, звісно, надто зле, що я таке серйозне й складне явище, як занепадництво, пояснив за „свідченням“ Державина тільки лишень „відривом письменників од спільного громадського життя“. Та, проте, не будемо йняти віри Державину, ми ж бо добре вже знаємо, що з ним раз-у-раз трапляється неприємна пригода — триматися від істини на віддаленні найменше гарматного пострілу. Через те я й тут дозволю перевірити його „свідчення“ і встановити реальний стан річей.

У моїй статті „Занепадництво в українській поезії“ дано широве висвітлення причин цього явища, намічено цілий комплекс їх. Починаючи з сторінки 34 і до 39 включно мова йде саме за цю сторону занепадництва. За загальну причину, з деякими застереженнями, я визнаю впливи непу (ст. 34). Далі — констатування наявності суперечностей і диспропорцій в нашій дійсності: грандіозний розвиток епохи на світову революцію й соціалізм — і неп, що відкидає буржуазію, зміцнюючи її економічно й ідеологічно; боротьба за індустріальну техніку, планове будівництво промисловости в величезних масштабах — і допотопні знаряддя в сільському господарстві, колосальна культурна відсталість більшої частини людности, безробіття, хуліганство то - що, то - що (ст. 35). Висновок звідси: — українська поезія не змогла зорієнтуватися в цьому хаосі суперечностей, розгубилася й втратила розуміння дійсного співвідношення явищ (ст. 35). Дальший крок — занепадництво. Чимале місце я приділяю й тій причині, що наша поезія після періоду революційної романтики в душі космізму зустрілась з великими труднощами щоденного будівництва, з „буденними“ справами. На цьому ґрунті — конфлікт і занепадництво у поетів з дрібнобуржуазною психологією. Це явище набрало гостріших форм болізного песимізму, через брак широкого світогляду (ст. 35, 36). Невиправдані сподівання на світову революцію, на швидку й рішучу зміну всіх форм і явищ попередньої дійсности, тяжка уперта робота, матеріальні злигодні, велика величезних жертв, витривалости й самовідданости — все це також спричинилося до занепадництва — і знову ж таки в поетів, із насталою селянською психологією (ст. 36). Поруч цього, висунув я, як допоміжний чинник, літературну дискусію, з чималими застереженнями, і деякою мірою, вплив буржуазної естетики (ст. 37, 38).

Ось коротко ті причини, що ними я пояснював занепадництво. У контексті їх розгорнуто на багато ширше й докладніше.

Не кажу вже про те, що багато зауважень з цього приводу є в мене в характеристиці занепадницької творчости окремих поетів (ст. 17, 18, 22, 24). Але Державин, буквально одним черком свого надміру меткого пера, — все це перекреслює. Йому до всього бай- дуже. Для нього закон об'єктивного ставлення не писаний. Його завдання: спаплюжити автора, щоб там не було. Тим то він, не- вагаючись і каже, що, мовляв, Савченко пояснює занепадництво „відривом письменників од спільного громадського життя“.

Звичайно, таке пояснення занепадництва мало кого переконає (на це й розраховує Державин), до того ж така думка — просто порожня. Але це все тому, що навіть цю цитату Державин подає

неохайно, маючи на оці свою малопочесну мету. Цитата ось як звучить:

„Вони („Нові шляхи“. — Я. С.) ведуть письменників до одриву од повсякденних інтересів мас, од спільного громадського життя й роботи з ними“ (Поети й белетристи“, ст. 38—39). Це вже щось иншого. Для кожної неупередженої людини ясно, що Державин і тут фальшує. Не помітити цілого розділу в статті, де виявляється причини занепадництва, не звернути жодної уваги на відповідні зауваження в попередньому контексті, „одшукати“ тільки одну „причину“ й водночас свідомо перекрутити цитату — чи не блискача метода в нашого „критика“? Ну, та що ти зробиш, коли він байдужий до фактів і все витлумачує, як ліва нога його хоче.

І вже просто не знаєш, з чого тут дивуватися: чи з державинського сумління, еластичнішого за гуму, чи з безсоромного нехтування фактичним матеріалом.

Отак ото „пояснивши“ в моїй статті причини занепадництва поезії, наш приятель глибокодумно зауважує, що, мовляв, причина занепадництва пояснюється „браком елементарної культурності й обмеженістю світогляду“ (тут Державин солідаризується з Ів. Лакізою). А от Савченко не зрозумів цього.

Шкода... розуміється, Державина. Бо й на цей раз він не „помітив“. Не помітив того, що в тій же статті моїй є про брак культури й про обмежений світогляд. Читаємо: „Драма, що виникла на ґрунті конфлікту застарілої селянської психики з містом свідчить за чималу недозрілість поетового світогляду й брак серйозної культури“ („Поети й белетристи“, ст. 18). А ви, маестро Державин, так таки цього й не помітили? Біг-ме, мені вас шкода.

На ст. 24 читаємо: „На Косяченкову творчість сильно діють і оформляють її чималий індивідуалізм селянської дрібно-буржуазної психології, слабо розвинені громадські інстинкти і невеликі ідейні імпульси його світогляду“.

Ось бачите, знову про малий світогляд. І ясно — про малу культуру. (До речі, це яка метода — морально-біологічна чи инча? Але не відповідайте, шановний маестро „марксизму“, ваша відповідь зайва).

Може, оці фактичні довідки мої з моєї статті, що ви її витлумачили, як того вимагала ваша „дедукція“, не переконують вас? Я можу ще навести. Дивіться, будь ваша ласка, ст. 28: „Це проповідь пересічності й поміркованости в усьому: бажаннях, думках і стремліннях. Це безкрила філософія середньої лінії, що зумовлюється почасти самою природою дрібно-буржуазної психології

ПОДОРОЖ ПИСЬМЕННИКІВ НА КРИВОРІЗЬЖА

ЖОВТНЕВА РУДНЯ

З л і в а: А. Шмигельський, Л. Первомайський, представник ВУК спілки гірників І. Паньківський,
Остап Вишня, В. Сосюра, І. Микитенко

Про безпринципну критику

а почасти невеличким ідейним багажем світогляду“. От, бачите, мій „критику“, знову: і про малий світогляд і про пересічну культуру. Шкода, що ви уперто не помічаєте.

Є ще в моїй статті чимало висловлювань про малу культуру занепадницької творчості, про вузький її світогляд. Та мені остигло цитувати документи, щоб перевірити роботу цього „критика“. Хай він сам ще раз — і вже уважніше й об'єктивніше прочитає ту статтю.

Заслуговує уваги й те, як наш „гостро вдумливий критик“ орієнтується в деяких питаннях. Препарувавши мою статтю про занепадництво, так само, як і всю книжку, на свій смак і своє розуміння, Державин не від того, щоб з'ясувати „справжні причини“ занепадництва в нашій поезії. У нього все надзвичайно просто! Прийшов, поглянув, зрозумів. „Емоціонально-патетична лірика“, — щебече безжурний критик — „що чудово мирилася з примітивністю сюжета та нарочитою спрощеністю віршованої форми, віджила свій вік і набирає виразного трафаретного характеру“. Поети, мовляе, шукають нових шляхів, але з того поки що нічого не виходить. „У цьому й полягає суть кризи — явища суто-літературного“ — додає Державин.

Можна б подумати, що це анекдота. Так ні — це у Державина цілком серйозно. Не знаю вже чи варто коментувати оці мікроскопічні думки нашого „критика“, що він, мабуть, уважає їх за строго-марксівські. Та, проте, нагадаємо цікаві факти. Майже вся українська марксівська критика, не раз згадуючи за занепадництво, завжди кваліфікувала його, як явище передовсім соціально. Російська критика, аналізуючи занепадництво в російській літературі, — так само в один голос констатувала, що це явище впливає з соціально-економічних особливостей нашої переходної доби. Це загально-відома річ. Та Державин має свою власну думку. Такий уже він оригінал. У відповідних постановах пленуму КП(б)У занепадництво також кваліфіковано, як явище — перш за все — соціальної категорії. Тільки в Державина — воно „суто-літературне“. Не перечимо, добре знаючи, що таке твердження може висунути людина з культурною свідомістю гімназиста. І додамо: хоч Державин і має чимало прекрасних „критичних“ якостей, про які вище говорилося, але йому рішуче бракує одної: почуття гумору.

Щоб покінчити, нарешті, з державинською „критикою“ „Поетів і белетристів“ — спинюся ще на одному моменті: Державин страх як незадоволений з мого висновку, що „наша поезія останнього року перестала бути позитивним чинником у загальному культурному радянському процесі“. Як видно з контексту цієї цитати (ст. 7),

мій висновок стосується виключно до занепадницької української поезії.

Вся стаття на цю тему також говорить тільки про це. Нарешті, на ст. 39 ще раз підкреслено, щоб не було сумнівів у спритних критиків: „культурна роля такої (занепадницької — Я. С.) поезії — нікчемна. Вона перестає діяти, як позитивний чинник в радянському культурному комплексі“. Здається, ясно, за яку саме поезію мова мовиться. Отже, щоб обурюватися з мого „несправедливого“ висновку, треба довести, що українська занепадницька поезія — становить собою культурний чинник. От тоді б навіть Державин мав рацію лементувати. Та ж важко довести таку тезу — вона абсурдна за нашого часу і з погляду пролетарської культури. Тоді ж до чого отой фальшивий жест?

Та найцікавіше тут ось що. Скрикнувши незадоволено з мого висновку про те, що занепадницька поезія (саме про неї мова, як доведено вище — Я. С.) не є культурний чинник, наш „критик“ зараз же — буквально! — за „возгласом удивлення“ твердить, що причина занепадництва — „брак елементарної культурности й обмежений світогляд“.

Просто цирковий номер! Ну, як же так: тут він незадоволений, що я не визнаю позитивного культурного значіння за занепадницькою поезією й тут же він сам каже, що причина занепадництва: „брак елементарної культури і т. д.“? Виходить, що занепадницька поезія відіграє позитивну культурну роль, хоч вона (поезія) і є наслідком „обмеженого світогляду й відсутности елементарної культури“.

Що й казати — прекрасна логіка, чудесне мислення, неймовірний „марксизм“ у нашого приятеля. Та дивуватися нема чого: — в державинських думках, взагалі „первозданий“ хаос і сумбур.

II

Отак ото нечепурно попоравшись біля „Поетів і белетристів“ наш „критик“ молодцюватو поспішає до другої моєї книжки „Проти реставрації“. О, розуміється, він і тут демонструє свої віртуозні „критичні“ здібності: то він просмикне мою цитату, то він по своєму її витлумачить, забувши про контекст — іноді і найчастіше — обережно обмине істотне місце в книжці й вчепиться за дрібницю, переповість, як йому захочеться, суть справи, а буває й так — припише мені таке, чого зовсім немає в моїй книжці. Його улюблена маніра: — не доводити до кінця думку, заплутувати справу, скориставшись з такої поезії, — паплюжити автора.

Про безпринципну критику

Але може наш маестро попри всього все-таки має свій погляд, свою позицію що до об'єкту моєї дискусії з М. Зеровим? Признатися одверто — тут я нічого не міг зрозуміти. Наш „критик“ такий в'юнкий, що його і в ступі не поділиш. А до того він так поспішає й перестрибує з місця на місце, що просто біда! Доводиться кожний раз хапати його за поли. Звичайно, через це майже неможливо одшукати який-небудь порядок, логіку, систему в його думанні, в його полемічному наскокові на мене. Одне каже, друге твердить, за третє чіпляється. І виходить досить смішна історія. Та, проте, з усіх його комічних силкувань одне виступає виразне: Державин із виглядом страшно суворого прокурора хоче мене обвинуватити. У чому? У чому хочете. Він все може, не зважаючи ні на які способи.

Ось він переповідає суть справи.

Ось він навіть визнав, безперечні з марксівського погляду, тези (як бачимо, нарешті, і в мене марксизм знайшовся. Дуже дякую). Ось наш спритний „критик“ доходить до твердження, що „в екзальтованому ставленні М. Зерова до античного мистецтва — багато непродуманої романтики й мало розуміння історичної перспективи“. Так мов би починає добре. Але раптом у нього з'являється „але“... Це перше „але“ стосується до того, ніби я не довів, що М. Хвильовий і М. Зеров обстоюють античне мистецтво, як норму й зразок для сучасного мистецтва. То дарма, що я довів це документами (див. „Проти Рест.“ ст. 11 — 12). Та що ти зробиш, коли Державин не згоджується? Ну, припустимо, що я не довів. Мій гріх. Але хіба суть моєї дискусії з Зеровим у цьому полягає? У мене так таки й сказано: „певна річ, що основи нашої дискусії не в тому, як зрозумів Зеров значіння римських поетів для нового мистецтва“ („Проти Рест.“, ст. 12). Але Державин свідомо обминає це місце бо ж воно не в інтересах його аргументації — і легко-важно твердить, ніби я дискусію скеровую виключно супроти античності, як норми й зразка. Та не тільки твердить фальшиво, а й дозволяє, перескочивши з ст. 12 на 26, вихопити там цитату про те, що неокласики надають ідеалам античності „значіння надлюдської й надкласової, вічної й божеської норми“, — і прикласти її до пункту про „норму й зразок“. Тоді як ця цитата стосується зовсім іншої справи. Ну та бог з ним! Виявимо краще, в чому, головним чином, полягала суть моєї дискусії з Зеровим.

А в тому, що Зеров, коментуючи відповідну заяву Хвильового про античну культуру й солідаризуючись з нею, стоїть на позиції „пронизування пролетарського мистецтва етичним ідеалом елінської давнини й життєрадісності греко-римського мистецтва“ („Проти

Рест.", ст. 14—15). І це не моя вигадка, і не широке „читання в серцях“, як думає наш „критик“,— а думки й твердження самого Зерова (див. його статтю „Наші літературознавці й полемісти“ „Черв. Шлях“, 1926 р. 4, ст. 154). Це все недвозначно й виразно обстоював М. Зеров. Обстоював він у згаданій статті, посилаючись на Ф. Ф. Зелінського, і те, що „антична культура повинна бути живою силою сучасної культури“. Боронив він і мрії Зелінського, Аненського і Ніцше,— старанно цитуючи їх,— про те, що „античність ще не сказала останнього слова“, що має бути ще третє відродження античності“.

Ці всі моменти я згадував, на все це я посилався.

Гадаю, вже досить матеріалу, щоб навіть такий „критик“, як Державин зміг зрозуміти, в чому полягала суть нашої дискусії з Зеровим. Як бачимо, не в „нормі й зразкові“, а в ширших концепціях мого колишнього опонента. Та в Державина феноменальне небажання числитися з фактичним матеріалом. Тут він просто сліпне й глухне. Це, мовляв, його не стосується. Він цілком байдужий і до того, що його можуть перевірити.

Переповівши таким способом суть дискусії, прочитавши мені кілька сентенцій, з яких не можна не сміятися, і навівши цитату з Маркса про грецьке мистецтво, певна річ мало її тямлючи, Державин „експресує“ до проблеми античної етики і взагалі до античної філософії. О, розуміється, і з цією справою він обізнаний як - найкраще.

Без найменших вагань, із шляхетним обуренням скрикує наш приятель: „Не вміючи до ладу переказати перші три сторінки з „Етики та матеріалістичного розуміння історії“ Кавтського, Савченко робить бизглузде твердження; ніби „після перських війн грецька думка зосереджується майже виключно на проблемах етики. Греків уже мало цікавлять закони природи й взаємини явищ її“.

Одважна людина Державин. Його рішуче не турбує те, що в мене сказано „майже“ і „мало цікавлять“, і що цим я підкреслив основний характер грецької філософії після перських війн.

Не має він журби й тоді, коли сам же, через кілька рядків після викрику, заявляє, що твердження Каутського про „збільшення цікавості до проблем етики коштом натурфілософії в загальних рисах правильне“.

Ну як ти його поцілиш! Тут тобі: „бизглузде твердження“ і зараз же „в загальних рисах правильне“. Та, проте, нема чого дивуватися: для Державина ні логіки, ні якогось порядку не існує в природі. Та й те: його завдання заплутати справу. Але я все - таки

Про безпринципну критику

розумію, чого обурюється наш „критик“: у мене сказано категоричніше, ніж у Каутського, я не до ладу переповів його в цьому пункті — так здається Державину. Але цікаво придивитися, хто тут „безглуздий“, і чи справді я неправильно переповів Каутського. Це конче потрібно зробити, щоб остаточно вияснити ступінь державинського знання та його „методу“ оперувати науковим матеріалом.

Каутський категорично заявляє (подаю цитату російською мовою, щоб навіть у Державина не було сумніву): „не вопрос о причинности в природе, а вопрос о должном в обществе не познания необходимых естественных зависимостей, а свободный, повидимому, выбор новых общественных целей — вот что теперь главным образом интересовало людей. Место естествознания занимает этика. Этот процесс происходил сейчас же после персидских войн“.

Порівняйте, маестро Державин, це твердження з моїм — і ви може хоч тепер побачите, що „безглуздий“ не я, а Каутський і що оцю його думку я переповів абсолютно точно, хіба що не так категорично. Ви в своїй недобросовісній статті сміливо заявляєте, що Каутський не згадує „ні про метафізику, ні про природознавство“. А до чого стосуються оті слова в наведеній цитаті: не „причинность в природе... не познание естественных зависимостей... место естествознания занимает этика...“ Може вони стосуються до філософії йогоїв?

В комічну ситуацію попадаєте ви, беручися міркувати про те, чого не знаєте. Подаю ще довідку: оцю думку Каутського я взяв і переповів не з „Етики й матеріалістичного розуміння історії“, як запевняє Державин, а з його „Виникнення християнства“. Мораль: треба, коли навчаєш когось, докладніше ознайомитися з предметом.

Та, може, Каутський у своїй „Етиці і мат. роз. історії“ інакше висловився з цього ж таки приводу. Побачимо:

„Со времени персидских войн этика занимает главное место в греческой философии. Натурфилософия не прогрессирует больше“. Як бачимо те ж саме і знову мова йде про природознавство. А горопашний критик запевняє: „безглузде твердження“ висуває Савченко. Ну, припустимо, що й це не переконує і що авторитет Каутського ніщо перед заявою „ученого“ Державина, так само, як дрібниця для нього й призириле ставлення Сократа чи Платона, — про що згадувалось в моїй книжці — до натур-філософії й визнання за справжню філософію — етичну. Може — є надія, — наш „авторитет“ повірить комусь іншому. Ось, приміром, Кунов рішуче заявляє: „В V столетии (це, коли — до перських війн?) место натур-философии

занимаєт философия государственного права й государственная этика.“ (История философии в мар. освещ. ч. I, ст. 75-76). Можна б ще, було навести з цього приводу такі ж самі думки Маркса, Енгельса Мерінга, Л. Аксельрод.

Але досить. Зовсім очевидно, хто тут безглуздий, — не я, не Каутський, не Кунов, а хтось інший. Мораль: коли ти феноменально мало знаєш певну справу, — стережися висловлювати свої власні міркування і повчати другого — окрім бо конфузу нічого з того не вийде.

Я поминаю кілька інших тверджень і зауважень Державинських де б можна було легко показати його мікроскопічну ерудицію й цілковиту наївність. Я вже стомився аналізувати його „критичну роботу“. Спинюсь тільки ще на кількох моментах.

Державин страшенно дивується, чому на мій погляд образи Гектора й Андромахи нудні для сучасности, не промовляють до неї, а образи Дон-Кіхота чи Тартюфа можна й тепер сприймати естетично. Що до Гектора й Андромахи, я вже пояснив докладно в книжці: „Проти реставрації“. Додаю лише: образи Гектора й Андромахи, їхні любовні переживання чужі для нашого психоемоційного досвіду, вони випадають із нашої соціальної практики.

А, скажемо, образ Тартюфа — навпаки: існує в теперішній соціальній практиці. Живий приклад — Державин. Хоч і маленький, але Тартюф. Справді — робити шляхетні жести, удавати з себе пренепорочну діву, лепетати про етику, вичитувати моральні сентенції — і тут же просякикувати, перекручувати, не помічати свідомо фактів, обминати їх; прикидатися святим, обвинувачувати когось в гріхах, а самому не помічати своєї, вельми не сумлінної роботи.

Отаку я мав на увазі соціальну практику, згадуючи про Тартюфа.

Тартюф живе!

Але — далі. Ось Державин показує свій черговий трюк. Цілих 6 сторінок великого формату присвячує він книжці „Проти реставрації“. Він переповідає суть дискусії. Він полемізує, командує, обвинувачує, іронізує. Він жваво подорожує до античної філософії. Клянеться Марксом, Платоном, Аристотелем. Він силкується довести мої помилки (бачили, як саме!), історичні, історико-літературні. Він визнає за хибну всю мою позицію, — і раптом, — як грім з ясного неба, — кидає: ця дискусія „прилюдне зведення особистих рахунків“.

Віртуозно! Мимоволі запитуєш: та з ким же ти нарешті, маєш до діла? І що це — свята наївність, чи цинізм? Битися проти моєї

Про безпринципну критику

позиції, сперечатися, ніби за принципове розуміння справи, оперувати, хоч і не вдало, документами з філософії, літератури то-що, обвинувачувати мене в антимарксизмові — і отака ловись: — „прилюдне зведення рахунків“. Ні, я таки рішуче не знаю, до якої це етики й лігтики належать подібні абсурди. Але ясно, що Державин будь-які рекорди неохайности побиває.

Про моє „зведення рахунків“ з моїм опонентом Зеровим хай сам Зеров скаже: „Одного його (моїй. — Я. С.) брошурі відмовити не можна — це певної широти жесту, елементарної коректності літературної, старанно дедержуваного правила не примішувати до теоретичної розправи особистих мотивів“. Ось бачите.

Ну, як ви почуваєте себе зараз, маестро Державин?

Та я кидаю вам маленький якор рятунку. Це сказано з приводу моєї книжки „Азіятський Апокаліпсис“. Але той, хто має сумніння й глузд, може легко домислитися до простої тези: раз в обох книжках мова за одну проблему, за одну принципово-ідеологічну позицію й раз автор у першій своїй книжці „старанно додержує правила не примішувати до теоретичної розправи особистих мотивів“, то чого б ото він їх домішував у другій своїй книжці? Нарешті, треба доводитися такі абсурдні обвинувачення. Це вже обов'язково. Та Державин говорить про все „загалом“. Йому так зручніше спаплюжити автора.

Останнє зауваження. Державин із добрим виглядом на обличчі, запевняє, ніби я використав Шпенглера на „всі сто“. А в моїй книжці „Проти Реставрації“ так-таки немає ні однісінької цитати з Шпенглера, крім іронічної згадки про його та пояснень з приводу його.

Це ще одна рисочка державинського сумління.

Здається досить.

БІБЛІОГРАФІЯ

Адам Міцкевич. Пан Тадеуш. Переклад і вступна стаття М. Рильського. Вид. „Слово“ Київ, 1927. 326, ціна 2 крб. 50 коп.

Постать великого польського генія Адама Міцкевича, якого видала перша пол. XIX ст.— це могутня суспільна течія того часу, течія революційного буржуазного демократизму. Буржуазія, виходячи на історичну арену, дала великих творців. XIX ст.— це час сильних проводирів — поетів, ідеологів нової епохи, які, виходячи від давньої класичної культури, переймали її форми й наповнювали новим змістом. Боротьба йшла не о форму,— вона була готова; боротьба йшла о новий зміст, нові ідеї. Переклад великанів літератури того часу, а перш за все Адама Міцкевича, який сконцентрував в своїх творах всі змагання польської шляхти, як і нової демократичної буржуазії — вимагає певних суспільних умовин.

Кожний твір минулих століть, хоч би найгеніальніший, не є якимсь незалежним абсолютом краси, що летить поза місцем і часом. Такого твору нема й не було. Це саме можна сказати й про кожного письменника. Польська буржуазія інакше цінила Міцкевича за життя, інакше його цінить тепер. Також інакше відноситься до нього польський пролетаріят. Твір чи письменник ніколи не мають абсолютної вартості, тільки релятивну. Міцкевич ще до імперіалістичної війни не був серед польської суспільності тим, яким є сьогодні. Це релятивне відношення кожної класи даного часу до якогось твору чи письменника треба мати завжди на увазі. Було б однак великою помилкою закинути пере-

кладачеві, що він не з'ясував собі цього відношення. Він це ясно говорить у своїй вступній статті, але його погляди є погляди Рильського та його класи. Він навіть подав аналогію сучасності до епохи „Пана Тадеуша“. „Минаючи вже те, каже перекладач, що „Тадеуш“, як епічний твір, може дати деяку, а то й не аби яку науку нам, віршописцям: таки ж устане (і встає вже) як - найсерйозніше завдання дати епопею грандіозних подій сучасності“... (стор. VI.). Значить, на думку перекладача, серед укр. суспільності виявляється потреба мати епопею сучасності, на взір „Пана Тадеуша“, який повстав після подавлення польського повстання 1830 р. Що є отже „Пан Тадеуш“ у своїй ідеології? Це поетична візія шляхетської Польщі, чудова поетична картина із усіма барвами історичної Польщі. Так зв. українська школа в польській літературі оспівувала красу України, в політичному розумінні, як нероздільну частину шляхетської Польщі, в такому самому розумінні співає Міцкевич про Литву. Опираючись на зверхній фабулі, то є сварки двох родин Горешків та Сопліців, Міцкевич розгортає в „Тадеушу“ широку суспільну картину поч. XIX ст. з глибокою національною традицією, з ідеалізованою минулістю, широким шляхетським побутом і врешті з великим культом цього „бога“ Наполеона, на якого так дивилася тодішня європейська аристократія. В цьому блисків минулих днів увіковічнив Міцкевич, як завважив Красінський, те відмірне плем'я (шляхта). Воно вже не загине!“ Апострофою до Литви, як нерозлучної частини Польщі, починається епопея — „Литво, от-

Бібліографія

чизно моя!"... а кінчиться патріотичним концертом Янкея, який в своїх звуках подає настрої від конституції 3 мая (1791 р.) до гимну в честь генерала Домбровського, а скінчивши, каже:

„О, батьку! Наш народ Месії дожида.
Як ми тебе в Литві невольній дожидали!“
Він (Янкель) до Домбровського промовив генерала. —

„Ти волю нам вернув, ти нам вернув життя“.

І Янкель з радости заплакав, як дитя.
Любив отчизну він, ділив із нею муку
І шастя...“ і т. д.

Останній жест — це полонез (що в перекладі віддано майстерно):

„І пари йшли підряд, хвилюючися лугом,
І то стискалися барвистим, пишним
 кругом,

То розтягалися, як велетенський змії.
В промінні сонячнім одмінно кожен стрій
Немов барвистою лускою одливає,
І кожна дівчина стрічками пишно має,
І кожен шаблею поблискує вояк“.

„Нема анаціональних творів, тільки національні“ — говорили в Європі критики, посилаючись між иншим і на „Пана Тадеуша“, коли 1920 — 23 років ішов спір про буржуазну й пролетарську культуру. Це твердження може бути правдиве тільки в своєму релятивному понятті: як хто розуміє „національний“ твір. Безумовно, „Пан Тадеуш“ дав дуже багато для організації буржуазної свідомости Польщі, як і для самої державности. В тому й лежить більша суспільна вага Міцкевича від Словацького.

Український пролетаріят, приймаючи переклад Міцкевичового „Пан Тадеуш“ безперечно мусить поставитися трохи критичніше до ідеології Міцкевича, як перекладач у вступній статті, не відбираючи при цьому ні крихти великого естетично-мистецького значіння твору. Але й сама поема такого перекладу в сучасний момент має своє глибоке суспільне коріння. Рильський працював чотири роки, значить від р. 1923, саме тоді, коли польська шляхта пробудила свої давні ідеї до великої істо-

ричної Польщі, з Литвою та Україною. Рівночасно з тим пробуджувалися ідеї української шляхти. Суспільні потреби, які завдали так багато праці перекладачеві над „Паном Тадеушом“ (саме в той час, коли йшла завзята боротьба о нове соціальне життя), явні: вони лежать в шляхетській ідеології Ліпінського.

Кілька слів що до самого перекладу.

Місцями перекладач фактично безпорадний, не можучи ніяк віддати звучність і картинність оригіналу. Візьмімо початкові рядки :

О Литво, краю мій! Ти на здоров'я схожа!
Яка єсь дорога, лиш той збагнути може,
Хто загубив тебе.

(Litwo, ojczyzno moja! Ty jesteś jak zdro-
wie!

Ile cie cenic trzeba, ten tylko sie dowic,
Kto cie stracit).

Хто знає хоч трохи польську мову, замітить зараз, який кострубатий український переклад. Але признати треба, що місцями перекладач доходить до найдосяжнішої майстерності, яку тільки могла osiągnuti сучасна перекладна література.

Тут хочу зацитувати за зразок те надзвичайно важке місце Янкелевої гри (ст. 321) :

„Де - далі радісніш напружується згук, —
І нагло, ніби свист розлучених гадюк,
Чи по тонкому склі заліза скрип різючий,
Ахорд прорізався, фальшивий, нестерпу-
чий.

Усі здивовані — чи ж не змілив артист?
А він повторює той самий зілсний свист,
Він зрадницьку струну умисне знов торкає.
Що має значити? Аж раптом: „знаю,
знаю!“ —

Гервазій вигукнув, і затулив лице —

„Я пізнаю цей звук! Облуда, зрада це,
Це тарговиця, так! Це гнівна кара божа!“
І з брязком лопнула струна та зловорожа.
А майстер знову ритм і тони відмінні:
Стогнання, вигуки, атака, штурм, борня,
І зойки матерів, і ревний плач дитячий”.

Вступна стаття перекладача, про яку
вже згадано вище, не виходить в свій

Бібліографія

компілятивності поза межі домашньої роботи учня середньої школи, і здається сама збиває читача (і критика) мимо може найліпших замірів автора. Він (Більський) в своєму наївному захопленні до Міцкевича робить і докір Франкові (ст. XIV) за його „обвинувачування ідейного зрадництва“ в творах Міцкевича. „Справді, каже перекладач, можна говорити про якісь хоробливі нотки й ухили в цьому та й деяких інших постових творах, але це річ надто складна і потребує окремого, дуже вдумливого та обережного розгляду“. Вже ці самі слова говорять, як мало Рильський знає епоху Міцкевича, а ще менше Франка. Статті його, що була видрукована в віденському „Zeit“ з „Der Dichter des Uerrates“, мені здається, Рильський навіть не читав, бо ж говорив би про потребу „окремого, вдумливого, обережного розгляду“, чим характеризується саме стаття Франка, який через неї чимало витерпівся за життя, а тільки через те, що в своєму розумінні мистецького твору лучив нероздільно красу форми із здоровою громадсько-етичною основою. Епоха Міцкевича цього однак не знала.

М. Качанюк

Л. Смілянський „Нові оселі“. Дер. Вид. Укр. Збірка оповідань, стор. 72, ціна 35 к.

Біля заводу, біля майстерень виростають нові оселі — частина нового побуту, й будує їх, ті оселі, нова людина — робітник, що почуває себе господарем, будівником нового життя.

Ось якими рисами малює Смілянський улюбленого свого героя, Кучерявого („Нові оселі“):

„Закінчать виселок до осені, коли дістануть матеріал. Тоді не страждатимуть з вогкості й холоду... Сотня підлітків, що схожі на картопляний пагін у льосі, перейдуть на світло й тепло... (ст. 12).

І цього досить. Характер героя накреслений досить чітко.

А ось інженер Голій:

„Хіба ж він не відданий слуга раціоналізації?... Хіба жі він, маленький інженер,

що загубився десь у великій провінційальній прерії, не рівен культурою з великим американцем (Тейлором)“...

Така друга постать героя з „Нових осель“. І не диво, що дружина Кучерявого, Клавочка, яка затуляє носа хусточкою, щоб перебити ненависний сморід малярський пахом дешевих парфумів „Віолетта“, коли її чоловік приходить з майстерень, користується тим, що Кучерявий іде клопотати відносно матеріалу для будівель, залишає його й відїжджає з Галієм. Дуже мало часу віддає їй Кучерявий; дуже зайнятий він громадською діяльністю.

Такий сюжет першого оповідання „Нові оселі“. Сюжет цікавий, заслуговує того, щоб його було розгорнуто в цілу повість.

Але автору ніколи, його захоплюють вражіння сучасності, нового побуту й тому він в коротких рисах накреслює яскраві явища й досягає певного вражіння.

В оповіданні „Каламут“ робітник, що приїхав на тимчасову роботу, захоплюється глибокими очима дочки старого Мисюри й разом з ним будує хату, щоб залишитися тут назавжди. Суперник його підпалює хату, й поранений підчас пожежи герой лежить у лікарні.

„І в них (в очах) пізнав Полоз щось нове — той каламут, що від нього колись у Полоза електрикою по жилах пробігали вогні“ (ст. 47).

Теж цікава тема. Свідомий робітник з громадським почуттям піддається мрії про хатній затишок і ради прекрасних очей майбутньої дружини пориває з товариством.

Сюжет розгорнуто ширше, ніж в оповіданні „Нові оселі“, але й це тема для великої повісті.

В оповіданні „Стара історія“ досить яскраво показано, як власницький інстинкт тягарем давить на робітника й заважає йому стати на шлях будівництва нового побуту.

З боку композиції оповідання, що не має складного сюжету, а дає тільки характерні риси певного явища, збудовано навіть краще, ніж перші два. Очевидячки

Бібліографія

молодий автор з такою формою справляється досить вдало.

І, нарешті, цікавий малюнок страйку в приватному підприємстві. Робітники, що почувають свою міць в радянській дійсності, і орендар, хазяїн підприємства, якому ні до чого нема діла, крім своїх матеріальних інтересів.

Основна вартість всієї книжки в тому, що всі оповідання малюють сучасний робітничий побут, при чому автор не ідеалізує робітництво, а показує його таким, яким воно є: з одного боку, завод — джерело нових почувань, поривання до будівництва, до боротьби за новий побут,

нова людина — Кучерявий, Полоз, а з другого — міщанство й власницький інстинкт, який тягне робітника од заводу на землю. („Стара історія“).

Книжечку написано легкою, гарною мовою. Діялог характерний, відповідає певним типам робітництва й свідчить про уміння автора спостерігати. На дальнішому творчому шляху Смілянський, безумовно, перейде до ширшої розробки сюжету. І коли взяти на увагу цікаву тематику його, можна бути певним в дальнішому успіхові молодого письменника.

С. Радугін

ХРОНІКА

ПИСЬМЕННИКИ НА РУДНЯХ

(Подорожні нотатки)

Це була перша прекрасно організована спроба подорожі українських письменників на рудні, в найширші маси українського робітництва. Культвідділ Всеукраїнського Комітету Союзу „Гірників“, запросивши групу письменників, перевів завчасно (протягом двох місяців) підготовчу роботу по всіх копальнях Криворіжжя, накреслив і розіслав точний календар виступів, відрядив з групою письменників свого представника і тому подорож відбулася так організовано. Наслідки цієї подорожі перевищили найбільші наші сподівання.

Один за одним пройшло вісім виступів на різних копальнях, і всюди робітники приймали ці виступи з надзвичайним ентузіазмом, всюди ставились до них з зворушливою увагою, всюди виявляли глибоке зацікавлення новою українською літературою і тим широким процесом культурної революції, що в ньому ця література зростає і мужніє.

Понад 6 тисяч робітників відвідало ці виступи.

* * *

Група склалася така: чотири члени ВУСПП В. Сосюра, І. Микитенко, А. Шмигельський, А. Первомайський, Остап Вишня і представник ВУК т. Панківський. 12 березня група виїхала з Харкова. 13 ранком, на ст. Марганець письменників зустріли представники копалень ім. Комінтерна. Від цього часу група не мала вільної хвилини: удень огляд копалень, шахт, бібліотек, клубів, робітничих касарень, відвідування рудкомів,

розмови з шахтарями; а ввечері, до пізньої ночі, п'ять-шість годин підряд — виступи, доклади, обговорення, запитання, відповіді на записки, знову виступи... Ранком — на потяг і на другі копальні, що розтяглись одна за одною по цілому Криворіжжю. В клубах привітальні плакати, теплі товариські зустрічі, бурхливі згуки оркестрів... Навіть на якійсь станції, над дверима вокзалу товариші зустріли плакат:

„Привіт нашим письменникам. Хай живе пролетарська література!“

На Марганці ми спускалися в шахти. Вони не дуже глибокі — тридцять п'ять сажнів під землею.

Та коли здригнула кіть і раптом провалилась в шурф, серця закалатали прудко і млосно... А за мить — уже кіть унизу. Подвір'я. І безконечно довгі і темні штреки; десь там блимають далекі, бліді світляки — електричні лампочки, стугоняють вагонетки, проходять з карбінками шахтарі, з бокового штрека лине приглушена пісня на два голоси: співають забойщик і відкатчик. А в другому штрекові стоїть запряжена в вагонетку коняка — слухняно чекає коногана. (Тут є прекрасні стайні. Коні живуть під землею довгі роки. Не люблять тільки, як з ними жартувати. Нехай хто плюне при коневі, то вже буде йому. Кінь ударить його ногою, або вкусить...)

З нами ходив штейгер Салтанов, показував це підземне царство тяжкої праці, знайомив з виробництвом — він старий забойщик, а нині вже штейгер, права рука на копальнях, робітник-фахівець.

Від 6-ої години клуб було переповнено робітниками. І кінчились наші виступи десь біля 12-ї.

* *

На Ленінських копальнях (ст. Калачівська) перед дверима клубу електричні вистрини. Прізвиська всіх письменників на осяяному електрикою склі. В великому фойє склянна шостигранна піраміда, на ній прізвиська письменників, назви книжок і скільки разів читано кожную книжку.

Перед початком вечора письменників вітає представник рудкому тов. Хмара, виступають учителі, робітники клубу й т. інш. Після вечора злива записок, побажань, запитань. Гасло „хай живе нова культура радянської України“ насичує повітря.

* * *

Жовтневі копальні. Перша невелика зала. Але її переповнено через край. Робітники стоять і в коридорах слухають звіти. Абсолютна тиша. Тут прекрасний бібліотекар, що вміє і знає, як просунути українську книжку в робітничі маси, як зацікавити їх цією книжкою. Тут переведено найкращу підготовчу роботу.

Виступи живих письменників приймають як свято.

Старий робітник (32 роки на виробництві), спершись на ціпок, ловить жадібно кожне слово і радісно хитає головою.

Тут уже виступає з нами і тов. Вишня. Він спізвився був на 2 дні, затримавшись в редакційних справах у Харкові. Прибув зразу на Жовтневі копальні. Популярність його воістину колосальна. Його гуморески відомі старому й малому.

Та всі хочуть почути їх з власних уст Остапа Вишні. Він читає тихо і кожне слово приймають радісно й весело. Сосюра читає „Червону Зиму“ — бере в полон це море голів. До нього всміхаються, вітають. Зустрічають вітаннями й приймають надзвичайно уважно і виступи Шмигеляського (поєми „Сандро“, „Січневі дні“ та інш.) і Первомайського (новела „Григор“ та інш.), і всіх нас слухають так, як ні в якій іншій аудиторії.

* * *

Тут ми (другого дня) йдемо знов на виробництво, спускаємось в залізо-рудні

кар'єри, де по крутих червоних стінах руди й кварциту підіймаються вгору навантажені тяжкими скарбами вагонетки, ритмічно, пружко, як вся наша республіка — вгору, вгору.

Руду рвуть динамітом. Довго лунають грізні вибухи, немов гремить тяжка артилерія. Потім знову рокоцуть пневматичні забурники, перебігають червоні від кварциту робітники, зривається сигнал і знову — вибухи...

* * *

Рудні ім. К. Лібкнехта, ім. Артема, ім. Дзержинського. Це вже сьомий день нашої подорожі. Робітники приходять у нашу кімнату (ми спинилися в касарні), просять в „Червоний куточок“ — там зібралися шахтарі, що завтра не зможуть бути в клубі. Ми йдемо всі разом, розмовляємо і читаємо там мало не до 12-ої години ночі. Робітники, що не говорили українською мовою мабуть від того часу, як пішли з села і опинилися на цих руднях, починають, трохи сором'язливо, говорити добірною українською мовою, переважно селянською. Такий наш пролетаріят на цих руднях. У нього ще в селі жінка, діти, а сам він уже 2—3 роки живе в робітничих касарнях.

— Чого ж ви до цього часу не говорили українською мовою?

— Та так якось... не було такого порядку...

Тепер він просить книжку, бере її, читає, висловлює свою думку і майже всі:

— Пишіть же й про нас, про наше життя.

* * *

Було ще два ранкових виступи. Один для трудової школи на Жовтневих копальнях. Другий — у Кривому Розі для вчителів і всіх освітан. Годі й казати, що вони пройшли з великим успіхом.

Випадок з Криворізькою Наросвітою — єдиний неприємний випадок за цілу подорож. Бувши на нашому виступі в клубі Ленінських копалень, Наросвіта все ж таки зажадала, щоб ми приїхали на другий день до Кривого Рогу за формальним дозволом.

Хроніка

На місці того дозволу Наросвіта не могла дати... І мусив був представник ВУК (т. Паньківський) їхати 12 верстов кіньми до Криворізької Наросвіти та ще й там довгенько доводити, що приїхали не „шпагоглотателі“, а українські письменники, яких сама Наросвіта бачила й чула...

Буває...

* * *

З рудні ім. Дзержинського група повернулася в Харків.

Ця перша подорож (ВУК заявив, що вона не остання) показала нам, яке глибоке значіння має єднання українського письменника з робітничими читачами, яке величезне зрушення робить вона в масах нашого пролетаріату¹⁾.

І. Микитенко

У ВИДАВНИЦТВІ „КНИГОСПІЛКА“

Незабаром вийдуть з друку книжки таких сучасних українських письменників: Лісового — „Микола Ярош“ (роман), Костомарова — „Чернігівка“ (повість), В. Сосяри — „Червоний Дон-Жуан“ (роман). Епічна поема з життя укр. народу Йогансена й Юртика — „Звенигора“.

Друкується: Квітка - Основ'яненко — „Вибрані твори“ (т. II), Шевченко — „Кобзар“ (вступна стаття В. Коряка), Короленко — „Сліпий музикант“.

З серії „світова література“ Мопасан — „Твори“ (т. III).

З бібліотеки критики і теорії літератури друкується: Петренко — „Марксівська метода в літературознавстві“ (за редакцією Юринця). З літературної бібліотеки: Котляревського — Енеїда.

Вийшли з друку за останній місяць: Йогансен Майк — „Як будувати оповідання“ (аналіза прозових зразків, I частина — „Як зробитися новелистом“, ч. II — „Авантурне журнальне оповідання. Фантастичне оповідання. Новела з нічого. Про-

токольне оповідання“). Панаїт Істраті — „Михайло“ — юнацтво Андрієна Зографі (роман, передмова П. Істраті. Авторизований переклад з рукопису Д. Дудар та М. Тобілевич; редакція і вступна стаття А. Ніковського). Цей роман в Радянському Союзі виходить уперше. Г. Мопасан — „Твори“ (т. II, за редакцією проф. С. В. Савченка, переклад В. Підмогильного). Винниченко В. — „Записки кирпатого Мефістофеля“ (роман, вступна стаття А. Річицького). Іван Франко — „Твори“ т. XIX. Остап Вишня — „Вибрані твори“ (вибір, редакція, вступна стаття і примітка проф. скотарства Омеляка Буда). Мусіяк, С. — „Горбині ночі“ (оповідання). Гуморески Василя Чечвянського — „Царі природи“. Юрезанський — „Заграви над ланами“ (повість). Літературна бібліотека. Галицька та буковинська поезія XIX віку (редакція і вступна стаття Б. Якубського). Книжка ця має на меті заповнити прогалину в ознайомленні читачів радянської України з рідною їм поезією Галичини та Буковини. Книжка подає знайомство з 26 поетами Галичини та Буковини, зовсім не подаючи вичерпаний список усіх поетів, а тільки вибираючи найбільш визначених, впливових і важливих в історичному розумінні справи для урозуміння послідовного процесу еволюції і зросту одної половини української поезії.

У ВИДАВНИЦТВІ „УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИК“

З серії „Світова література“ готуються до друку: Шілер — „Вільгельм Тель“ (переклад з німецької за редакцією Загула), П. Амп — „Шампанське“ та „Анкета“ (переклад з французької М. Рильського), Бальзак — „Нума Руместан“ (переклад з французької за редакцією Арк. Любченка), Жюль Верн — „Подоріж на місяць“ (переклад з франц. Пахаревського), Йогансен - Йенсен — „Колумб“ (вільний переклад з датської мови), Лота — „Усландський рибалка“ (переклад з французької), Опашоту — „В польських лісах“ (переклад з єврейської), Похмагер — „Пригоди ба-

¹⁾ Друга подоріж відбулася (на Донбас) в іншому складі письменників. Про цю подоріж буде в наступному № нашого журналу. Ред.

Хроніка

рона Мюнґавзена" (переклад з німецької Загула), Рот — „Готель Савой" (переклад з німецької М. Ільтичної), Шарль де-Костер — „Легенда про Тіля Уленшпігеля і Ламка Поодзака" (переклад з французької, передмова Арнаутова), Уелз — „Коли прокинеться той, що спить" (переклад з англійської П. Дятлова), Йогансен-Йенсен — „Льодник" (вільний переклад з датської), Жюль Верн — „Подоріж до центру землі" (переклад з французької), Ч. Робертс — „Діти диких звірів" (вільний переклад з датської), Шолом-Алейхем — „Республіка 13" (переклад з єврейської).

З серії „українські письменники в рос. перекладі" вийде з друку О. Слісаренко — „Душа мастера" (за редакцією проф. М. Самаріна).

Вийшли з друку з серії „Театральна світова література": Г. Ібсен — „Ворог народів" (комедія на 5 дій), переклад М. Загірної, В. Шекспір — „Ромео і Джульєтта" — (трагедія на 5 дій, переклад П. Куліша в переробці за редакцією М. Вороного).

Із дешевої бібліотеки красного письменства, класиків та сучасних українських письменників вийшли 50 окремих назов, ціною в 5 коп. за аркуш.

У ВИДАВНИЦТВІ „РУХ"

Видавництво „Рух", головним чином, видає українських класиків, (Франка, Винниченка, Чернявського, Грінченка, Кобилянської). Все видання творів Франка, за редакцією Лизавівського та Пилипенка, розраховано на 36 томів, з них у виданні РУХ'у вийшло вже біля двадцяти томів. Другим капітальним виданням РУХ'у є повне зібрання творів Винниченка, розраховане на 23 томи. З них уже вийшло 18 томів. Розпочато видання творів Чернявського за редакцією автора в десяти томах, Грінченка в десяти томах і Кобилянської теж в десяти томах. В плані в-ва стоїть ще й видання творів Гната Хоткевича. „РУХ" готує до друку з театральної бібліотеки: Старицький М. — „Оборона

Буші", Артемовський-Гулак — „Запорожець за Дунаєм", Карпенко-Карий — „Підпанки", Колесниченко — „Сі"; з класиків: Чернявський (т. VI, „Молодість" 1887—1896 р., різні поезії), Франко (т. XXV, Дитячі твори), Грінченко Б. (т. III. — „Сонячний промінь", передмова М. Плевако), Хоткевич Гн. (т. I — Автобіографія та оповідання). Винниченко В. (т. XIX роман „Божки" та т. XX — роман „Хочу").

Крім того буде видано: збірка оповідань Тугана-Барановського — „Оповідання без назви". Наконечного М. — „Українська мова" (програм — конспект до всеукраїнської перевірки учительства).

Вийшло з друку з театральної бібліотеки: Кротевич Євген — „Вівчєня" (Рю). Франко — „Украдене щастя" та „Учитель". Мамонтов — „Роковини" (II вид.). Франко — „Майстер Черняк" (II вид.) Франко — „Будка ч. 27" (II вид.), Бєдзик — „В бабусиних обіймах", О. Ясний — „Віз ламається, чумаки ума набирається". В и д р у к о в а н о: Винниченко, — твори, том. XXIII „Сонячна машина" (в трьох книжках). Франко — т. XIX, драматичні твори, та т. XXIV, поезії.

З ЛІТЕРАТУРНОГО ЖИТТЯ РСФРР

„Літературний ежегодник". Федерація радянських письменників розпочинає видавати щорічний „Літературний ежегодник" на зразок відповідних закордонних „Літературних щорічників". Тепер готують до друку „Літературний ежегодник" на 1928 рік.

„Історія руської літератури". Видавництво Комуністичної Академії готує до друку праці літературознавців-марксистів, що вийдуть під загальними заголовками „История русской литературы XIX века" та „История русской литературы XX века".

„Марксистська метода в літературознавстві". Найближчого часу в виданні Комуністичної Академії виходить з друку книга проф. В. М. Фріче — „Марксистський метод в літературоведенні".

РЕЗОЛЮЦІЯ ПРОТЕСТУ ПРОТИ СУДУ НАД ТОВ. ЙОГАНЕСОМ БЕХЕРОМ, ЩО ЇЇ УХВАЛИВ СЕКРЕТАРІАТ ВУСПП

В „демократичній“ республіці, що нею керує запеклий монархіст і реакціонер Гінденбург зі зграєю капіталістів та їхніх прислужників з табору зрадницької, угодовської соціал - демократії, — в Німеччині судять нашого спільника й товариша, пролетарського поета Йоганеса Бехера.

Тов. Йоганес Бехер навки вписав своє ім'я в історію всесвітньої пролетарської літератури, в історію визвольних змагань пролетаріату проти капіталістичного гніту. Почавши з антимілітаризму та абстрактного бунтарства, Йоганес Бехер послідовно й відважно дійшов до свідомого сприйняття комуністичної революції й всі сили, всю творчість свою, весь свій могутній талант віддав на служіння їй, на боротьбу проти капіталізму та соціал - угодства, за диктатуру пролетаріату, за всесвітній Жовтень. Пролетаріат не лише Німеччині — пролетаріат усього світу не забуде таких творів Бехера, як поеми „Ленін“, „Довгий ваш шлях“, „Голодне місто“, „Фабрика“, „Барaban“, „Відень“, як оповідання „Банкир йде через поле бою“. Найкращі традиції народньої творчості, гартована криця робітничих м'язів, буря протесту, заклик до незломної боротьби, непохитна віра в перемогу, — все це сполучилося в творах Бехера.

Та саме за це зненавиділа буржуазія пролетарського співця. Не раз доводилось Бехерові зазнавати переслідувань за свою творчість з боку „демократичних“ установ гінденбургової республіки, не раз конфісковувались окремі його твори („Труп на троні“ та ин.). Та цього всього мало було буржуазії. Вона намагається цілковито зни-

щити Йоганеса Бехера, як письменника, хоче позбавити пролетаріат цього блискучого, талановитого співця. І тепер т. Бехера знов притягають до відповідальности, вже не за окремі його твори, лише за всю його творчість з 1924 по 1927 рік, вважаючи цю творчість за шкідливу державі, за образливу для конституції. Трудно уявити собі більший цинізм, ніж це намагання одним тупим рухом гінденбургових суддів викреслити з літератури німецького народу кількарічну найкращу творчість великого співця й письменника робітничих лав.

Ми гостро й рішучо протестуємо проти цього замаху на кращі здобутки пролетарської культури, пролетарського мистецтва! Ми вимагаємо звільнення тов. Бехера од ганебних переслідувань! Ми висловлюємо щире товариське співчуття тов. Бехерові й німецькому пролетаріатові й запевняємо їх, що всіх зусиль прикладемо, щоб незалежно од вироку буржуазного суду, ім'я Бехера, пролетарського письменника, щоб твори його — не загинули для робітничих мас і надалі лунали могутнім заклик до боротьби, до перемоги, до всесвітньої комуністичної революції!

Секретаріат Всеукраїнської Спілки Пролетарських Письменників ВУСПП.

До протесту цього цілком і повністю приєднується спілка селянських письменників „Плуг“. Ганьба буржуазії! Слава пролетаріатові!

ЦК Плуга

Літорганізація „Молодняк“ приєднується до протесту проти суду над тов. Й. Бехером.

Бюро „Молодняка“

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ
СЕКТОР ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ

ПРИЙМАЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТУ НА 1928 РІК НА ЖУРНАЛ

ДРУГ ДІТЕЙ

ЛІТЕРАТУРНО-ГРОМАДСЬКИЙ ТА ПЕДАГОГІЧНИЙ МІСЯЧ-
НИК ДД, НКО, ЦК КОМДИТРУХУ, НКЗ НА ДОПОМОГУ
— РОБОЧІЙ РОДИНИ В СПРАВІ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ —

ЖУРНАЛ ПОТРІБНИЙ:

РОБОЧІЙ РОДИНІ:

Він допоможе батькам правильно виховувати своїх дітей

АКТИВНОМУ ДРУГОВІ ДІТЕЙ:

Він буде допомогою в його роботі, подаючи вичерпуючі матеріали про те, як попередити безпритульність і допомогти дитинству.

РОБІТНИКОВІ ДИТЯЧИХ УСТАНОВ:

Життя й запитання дитячих установ, питання трудового виховання постійно висвітлюються на сторінках журналу.

ШКІЛЬНОМУ ВЧИТЕЛЕВІ:

В журналі постійний відділ: „Громадське Життя Школи“

РОБІТНИКОВІ, ЩО ПРАЦЮЄ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ:

Фізичне виховання і оздоровлення дитинства, участь суспільності в справі Охматдиту — цим питанням журнал надає максимальної уваги.

РОБІТНИКОВІ КОМДИТРУХУ:

Популяризація ідеї комуністичного дитячого руху — основна мета журналу.

ЖЕНСЬКОМУ АКТИВУ:

Участь жінчини в громадській роботі, питання що до розкрепачення жінчини то-що — подаються в журналі.

Крім того є відділ красного письменства.

В журналі беруть участь громадські і наукові діячі в справі виховання дитинства, видатні українські письменники і поети та практичні робітники громадських установ.

Журнал виходить один раз на місяць у розмірі 4 друкованих аркушів, з художньою обгорткою та ілюстраціями.

ПЕРЕДПЛАТА:

1 рік	3 крб.	— коп.
6 міс.	1 „	50 „
3 „	—	75 „
1 „	—	25 „
Окреме число	—	30 „

Адреса редакції: Харків, Сергіївська пл., Московські ряди, 11

Передплату приймають: СЕКТОР ПЕРІОДИЧНИХ
ВИДАНЬ ДВУ, м. Харків, Сергіївська пл., Московські
ряди, 11, УПОВНОВАЖЕНІ ПЕРІОДСЕКТОРУ скрізь по
Україні, ПОШТОВО-ТЕЛЕГРАФНІ КОНТОРИ та ЛИСТОНОШІ

Чувство

Ціна 75 коп.

